

r.vazife@gmail.com

رسول وظیفه‌شناس

استادیار گروه معماری و شهرسازی،
واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران

بررسی، تحلیل و نقدی بر مبحث دوازدهم مقررات ملی ساختمان (ایمنی، بهداشت کار و محیط زیست در حین اجرا)

۱- چکیده

امروزه شهرها در خط مقدم رقابت و توسعه در سطح ملی و منطقه‌ای قرار دارند و همواره سعی می‌نمایند با توجه به شرایط و پتانسیل‌های مادی و معنوی و انسانی خود زمینه رشد و پیشرفت را فراهم آورند و در این راستا بهبود وضعیت زندگی و رفاه اجتماعی از اولویت‌های اصلی توسعه شهرها به شمار می‌آید. از این رو تأمین مسکن ایمن و پایدار از الزامات عناصر شهری به شمار آمده و تدوین چارچوب و مبحثی برای تأمین حداقل‌های ایمنی و بهداشت کار و محیط زیست در حین انجام کار نه تنها یک انتخاب بلکه یک نیاز و الزام اساسی است. در این تحقیق سعی گردیده است نقاط قوت و ضعف مبحث دوازدهم مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته و مسائل و راهکارهایی که می‌توان در ویرایش‌های آتی نسبت به بهبود نقاط ضعف اقدامات لازم را انجام داد، ارائه گردیده است، امید است با بهبود مستمر روش‌ها و رویه‌ها و تدوین دستورالعمل‌های اجرایی و در نهایت نظارت و کنترل دائمی، شاهد ایمنی و بهداشت کار در فضاهای عمرانی شهرها و کشور بوده و در راستای محیط زیست پایدار در حین انجام کار اقدامات مؤثری صورت پذیرد تا شاهد کاهش صدمات جانی و آسیب‌های مالی و حفاظت بیشتر از محیط زیست در حین انجام کار باشیم.

۹۵

ماهنامه فنی و مهندسی شمس
شماره ۱۲۶ - زمستان ۱۴۰۳
THE MONTHLY TECHNICAL
ENGINEERING OF SHAMS

۲- مقدمه

دفتر مقررات ملی ساختمان در راستای نیل به بهبود کیفیت ساخت‌وساز و ارتقاء آن و در نهایت ایمنی و آسایش و راحتی شهروندان اقدام به تدوین مقررات ملی ساختمان نموده است،

امروزه شهرها در خط مقدم رقابت و توسعه در سطح ملی و منطقه‌ای قرار دارند.

چراکه مقررات ملی ساختمان مجموعه‌ای از ضوابط فنی، اجرایی و حقوقی لازم‌الرعایه در طراحی، نظارت و اجرای عملیات ساختمانی اعم از تخریب، نوسازی، توسعه بنا، تعمیر و مرمت اساسی، تغییر کاربری و بهره‌برداری از ساختمان است که به منظور تأمین ایمنی، بهره‌دهی مناسب، آسایش، بهداشت و صرفه اقتصادی فرد و جامعه وضع می‌گردد و مبحث دوازدهم نیز در این راستا تدوین گردیده است.

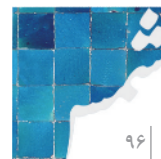
از این‌رو اولین ویرایش مبحث دوازدهم در سال ۱۳۷۲ تهیه گردید و پس از آن تا کنون شاهد ارتقاء کیفی و کمی آن مبحث طی چهار سلسله ویرایش‌ها بودیم، به طوریکه ویرایش دوم در سال ۱۳۸۰ و پس از پنج سال از ابلاغ ویرایش دوم، در سال ۱۳۸۵ ویرایش سوم مبحث ۱۲ مقررات ملی ساختمان تحت عنوان «ایمنی و حفاظت کار در حین اجرا» گردآوری و ابلاغ گردید. به فاصله گذشت ۷ سال از ویرایش سوم شاهد ابلاغ ویرایش چهارم این مبحث در سال

۱۳۹۲ و با عنوان «ایمنی و حفاظت کار در حین اجرا» با توجه به مسائلی که از طرف جامعه مهندسی و ادارات و سازمان‌های ذیربط مدنظر قرار گرفته بود و با اخذ نظرات آن‌ها و مراکز علمی و آموزشی در راستای بهبود و ارتقاء ایمنی و حفاظت از عوامل انسانی در برابر خطرات و تهدیدهای ناشی از اجرای ساختمان، شاهد ابلاغ ویرایش چهارم مبحث دوازدهم شدیم و در نهایت با گذشت بیش از یک دهه از عملیاتی شدن ویرایش چهارم مبحث دوازدهم، طی نامه شماره ۱۴۵۷۷۰/۱۰۰/۰۲ مورخ ۱۴۰۳/۰۹/۱۲ توسط وزیر محترم راه و شهرسازی ویرایش پنجم مقررات ملی ساختمان «ایمنی، بهداشت کار و محیط زیست در حین انجام کار» ابلاغ گردید و شش ماه تا انقضای ویرایش چهارم از تاریخ ابلاغ ویرایش پنجم مهلت تعیین گردیده است.

مبحث دوازدهم مقررات ملی ساختمان با عنوان «ایمنی، بهداشت کار و محیط زیست در حین انجام کار» می‌باشد. از اصلی‌ترین اهداف مقررات ملی ساختمان می‌توان به تأمین ایمنی، آسایش، بهداشت، بهره‌دهی مناسب و حفاظت و بهبود محیط زیست، تأمین امنیت روحی و روانی و جانی کارگران و نیروهای فعال در عرصه ساخت‌وساز اشاره نمود. بدین لحاظ در این مبحث نیز این اهداف در سرلوحه تدوین ضوابط قرار گرفته‌اند.

۳- اهداف کلی مبحث دوازدهم

پایداری شهری، مفهومی است که در پی طرح «توسعه پایدار» به عنوان الگوی جدید در جهان مطرح گردید. شناخت و بررسی امکانات و توانایی‌ها و در پی آن تعیین سطوح توسعه یافتگی شهرها از چالش‌های پیش‌رو برای برنامه‌ریزان می‌باشد. شناخت و سعی در برقراری تعادل و توازن منطقی در عرصه تولید و ساخت مسکن از

در نهایت هدف کلی مبحث دوازدهم را می‌توان به شرح ذیل بیان نمود:

الف: ایمنی افراد و کارگران فعال در کارگاه ساختمانی و تأمین ایمنی مجاورین و ساکنین پیرامون کارگاه ساختمانی که در شعاع دسترسی و تأثیر بالقوه فعالیت‌های کارگاه ساختمانی قرار می‌گیرند

اولین ویرایش مبحث دوازدهم در سال ۱۳۷۲ تهیه گردید.

و در آخر ساختمان‌ها، ماشین‌ها و وسایل و امکانات و لوازم در داخل کارگاه ساختمانی و محیط اطراف آن.
 ب: تأمین، حفظ و ارتقای سلامت نیروی کار در کارگاه ساختمانی و ارزیابی و کنترل عوامل آسیب‌رسان و زیان‌آور.
 ج: محافظت از محیط زیست کارگاه ساختمانی و محیط پیرامونی آن و انجام تمهیدات لازم جهت رفع خطرات زیست محیطی.
 لذا چنانچه بتوانیم با برنامه‌ریزی صحیح، اصولی، هدفمند و با تدوین دستورالعمل‌های اجرایی به اهداف فوق در کارگاه ساختمانی و عملیات اجرایی ساخت‌وسازها دست یابیم در آن حالت شاهد فضایی امن و انسان‌هایی سالم و محیط زیست پاک‌تری را شاهد خواهیم بود.

۴- بررسی فصول مبحث دوازدهم

مبحث دوازدهم تحت عنوان ایمنی، بهداشت کار و محیط زیست در حین اجرا در ۱۱ فصل تنظیم گردیده است که به شرح ذیل بیان می‌گردند:

جمله راهبردهای مؤثر در تسهیل فرایند نیل به توسعه پایدار شهری و تأمین نیازهای اولیه شهروندان در خصوص مسکن می‌باشد. مسکن و ساختمان جزء عناصر اصلی شهرها و فضاهای زیست انسانی بوده که حدوداً ۵۰ درصد فضاهای شهری به امر مسکن و فضاهای مربوط به آن اختصاص یافته است و این امر ضرورت توجه بیشتر به تأمین امنیت فعالان و کارگران شاغل در این بخش را بیش از پیش عیان می‌سازد. هدفی که در مبحث دوازدهم از تدوین آن بیان شده است، عبارت‌اند از:

«تعیین حداقل مقررات به منظور تأمین ایمنی، بهداشت کار و حفاظت از محیط زیست در عملیات ساختمانی است».

لذا همانطوری که در تعریف بیان شده است و در عنوان مبحث دوازدهم شاهد آن هستیم، ۳ مبحث اساسی سرلوحه شالوده اصلی مبحث دوازدهم قرار گرفته است. که عبارت‌اند از:

۳-۱- تأمین ایمنی

تعریفی که از ایمنی در مبحث دوازدهم انجام گرفته است ۳ موضوع را مدنظر قرار داده است که عبارت است از:

الف: مصون و محفوظ بودن کلیه کارگران و افرادی که به نحوی در کارگاه ساختمانی با عملیات ساختمانی ارتباط دارند.

ب: مصون و محفوظ بودن کلیه افرادی که در شعاع مؤثر کارگاه ساختمانی عبور و مرور، فعالیت یا زندگی می‌کنند.

پ: حفاظت و مراقبت از ابنیه، خودروها، تأسیسات، تجهیزات و نظایر آن در داخل یا مجاورت کارگاه ساختمانی.

۳-۲- بهداشت کار

در خصوص بهداشت کار بر سلامت نیروی کار در کارگاه ساختمانی از طریق برنامه ریزی جهت جلوگیری از خطرات ناشی از فعالیت‌های عمرانی و ساخت‌وساز و در نتیجه تأمین، حفظ و ارتقای سلامت نیروی کار مدنظر قرار گرفته است و در تعریف بهداشت کار آمده است:

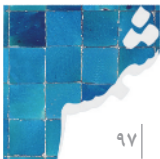
«تأمین، حفظ و ارتقای سلامت نیروی کار از طریق شناسایی، ارزیابی و کنترل عوامل زیان‌آور، همچنین مراقبت‌های بهداشتی و درمانی».

۳-۳- محیط زیست

فضای شامل موجودات زنده - انسان، گیاهان و جانوران - و مواد غیر زنده - آب، خاک و هوا - منابع طبیعی، عوامل طبیعی و انسان ساخت که بر همدیگرکنش متقابل دارند.

۳-۳-۱- حفاظت محیط زیست

شناسایی و کنترل عوامل تهدیدکننده محیط زیست و انجام تمهیدات و اقدامات لازم برای حفظ آن از جمله آلودگی هوا، آب، خاک و آلودگی صوتی ناشی از عملیات ساختمانی.

فصل اول: کلیات

فصل دوم: ایمنی

فصل سوم: بهداشت کار و محیط زیست

فصل چهارم: تجهیزات حفاظت فردی

فصل پنجم: وسایل و سازه‌های حفاظتی

فصل ششم: ابزار، تجهیزات و ماشین آلات ساختمانی

فصل هفتم: وسایل دسترسی

یکی از نکات قابل توجه می‌باشد.

- تعریف نسبی شرح وظایف هر از اشخاص حقوقی و حقیقی درگیر در کارگاه ساختمانی و مسئولیت‌های دست‌اندرکار در کارگاه ساختمانی.

- حذف موارد غیر ضرور و تلاش در جهت بهبود ساختار کلی مبحث.

- اهمیت و ارزش بیشتر به انسان‌ها و افراد و کارگران شاغل در بخش کارگاه ساختمانی به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار و تلاش در جهت سلامتی و ایمنی بیشتر این افراد.

مبحث دوازدهم مقررات ملی ساختمان با عنوان «ایمنی، بهداشت کار و محیط زیست در حین انجام کار» می‌باشد.

فصل هشتم: تخریب و برچیدن ساختمان

فصل نهم: عملیات خاکی

فصل دهم: عملیات ساخت، برپایی و نصب سازه ساختمان

فصل یازدهم: سایر مقررات مربوط

ساختار کلی و فصول ویرایش پنجم مبحث دوازدهم تغییر خاصی نسبت به ویرایش چهارم نداشته است و اکثر عناوین و زیرعناوین با یکدیگر همسان هستند و تنها در نوع کلمات و مفاهیم با یکدیگر متفاوت هستند، ولی در کلیت شاهد تغییرات ماهوی و ساختاری در ویرایش پنجم نسبت به ویرایش چهارم نیستیم.

ولی در این مبحث سعی گردیده است مسائل ذیل بیشتر مدنظر قرار گیرند تا نسبت به ویرایش‌های قبلی از انسجام و فهم بیشتری برخوردار باشد:

- اضافه نمودن موضوع مهم و حیاتی محیط زیست در این مبحث

۵- بایدها، نبایدها و تحلیلی بر انتظارات

عملکردی از مبحث پنجم مقررات ملی ساختمان

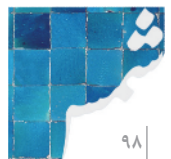
در راستای اصول و اهداف ذکر شده، مبحث دوازدهم مقررات ملی ساختمان (ایمنی، بهداشت کار و محیط زیست در حین اجرا) انتظاراتی از ویرایش پنجم آن وجود داشت که مناسب بود بعد از یک دهه عملیاتی شدن ویرایش چهارم مبحث دوازدهم و استخراج نقاط ضعف و قوت آن، در ویرایش پنجم شاهد ارتقاء کمی و

کیفی مباحث ایمنی و بهداشت کار و محیط زیست در حین اجرا در کارگاه ساختمانی و پیرامون آن باشیم. مواردی که می‌توانستند بیشتر و بهتر در این ویرایش به آن‌ها پرداخت شده و نواقص احتمالی ویرایش چهارم را برطرف سازند به شرح ذیل می‌باشند:

۵-۱- مباحث مربوط به ایمنی، بهداشت کار و محیط زیست را در همانطوری که در عنوان تعریف کرده‌ایم تنها برای حین اجرای عملیات در کارگاه ساختمانی تعریف شده است، در حالیکه بیش از دو سوم اقدامات در راستای برنامه‌ریزی و طراحی اجرای مناسب ایمنی، بهداشت کار و محیط زیست در قبل از اجرای عملیات عمرانی صورت می‌گیرد، به عبارت دیگر اجرا بدون فکر و اندیشه راه به جایی نخواهد برد و ما را در رسیدن به اهداف خود موفق نخواهد کرد. چراکه در بخش کلیات ویرایش پنجم تعاریفی از ریسک و مدیریت ریسک آورده‌ایم، که در تعریف ریسک اشاره گردیده است که ریسک عبارت‌اند از: «احتمال به وجود آمدن آسیب و صدمه از خطر معین، به عبارتی حاصل ضرب احتمال وقوع یک رویداد یا مواجهه با عوامل زیان‌آور در پیامدهای حاصل از آن».

و همچنین در تعریف مدیریت ریسک بیان شده است که: «فعالیت‌های هماهنگ شامل برنامه‌ریزی، شناسایی، ارزیابی، تصمیم‌گیری و اقدامات کنترلی به منظور حذف یا کاهش اثر ریسک، کنترل و بازنگری اقدامات و مستندسازی آن‌ها».

و این‌ها بیانگر آن است که قسمت اعظم فعالیت‌های ایمنی، بهداشت کار و محیط زیست می‌بایست در قبل از اجرای عملیات عمرانی در کارگاه ساختمانی و تمهیدات لازم در پیرامون آن صورت

صلاحیت ایمنی و بهداشت کار و محیط زیست برای وزارتخانه‌های فوق تعریف گردیده است، لذا مناسب است که وظایف آن‌ها در کنترل ایمنی و بهداشت کار و محیط زیست کارگاه ساختمانی نیز لحاظ گردد تا نظارت بر اجرای دستورالعمل‌های ایمنی و بهداشت کار و محیط زیست با کیفیت مناسب و با کار تخصصی بهتری پیش برده شوند؛ ولی متأسفانه در این ویرایش نقش و جایگاه وزارتخانه‌ها، ادارات و سازمان‌هایی که وظیفه اصلی صدور صلاحیت را دارند، مغفول مانده است و نتوانسته‌ایم به صورت سیستمی نهادها و

پروژه و ساختمان یک بحث کمی و اجرایی است و می‌بایست شاخص‌های اجرایی تعریف گردند تا از کلی‌گویی بر حذر گردد و قابل عملیاتی شدن باشد.

ادارات را در این امر سهیم گردانیم. در این خصوص مثالی که قابل ذکر می‌باشد این است که گواهینامه رانندگی اشخاص و شهروندان را اداره راهنمایی و رانندگی با برگزاری دوره‌ها و کلاسهای آموزشی عملی و نظری، صادر می‌کند و پس از صدور گواهی اعلام می‌نماید با توجه به اینکه شما در شهرها رانندگی خواهید کرد نظارت بر عملکرد شما هم می‌بایست از طریق شهرداری و مدیریت شهری صورت گیرد، در حالیکه این اصلاً قابل قبول نیست که اداره صلاحیت افراد را تأیید نماید و نظارت بر حسن اجرای صلاحیت تعریف شده را نهادها و ادارات دیگر بر عهده بگیرند؛ لذا ضروری است وزارتخانه‌ها و اداراتی که در این مبحث ذکر شده است نسبت به تعریف وظایف ذاتی آن‌ها در خصوص ایمنی و بهداشت کار و محیط زیست، اقدامات لازم صورت گیرد تا شاهد نظارت تخصصی و بهبود کیفیت و عملکرد در کارگاه‌های ساختمانی باشیم.

۳-۵- یکی از نقاط قوت مبحث دوازدهم در ویرایش پنجم گنجاندن موضوع محیط زیست در عنوان آن می‌باشد، با توجه به اهمیت محیط زیست در عرصه زندگی جمعی و فردی، این موضوع می‌تواند مقدمه‌ای برای حرکت به سوی توسعه پایدار زیست محیطی در فضاهای شهری و ساختمان‌ها باشیم، ولی مبحث دوازدهم در ویرایش پنجم دارای نواقصی در خصوص موضوع محیط زیست که به شرح ذیل بیان می‌گردند:

گیرد تا شاهد کاهش میزان وقوع آسیب و رفع خطرات ناشی از فعالیت‌های کارگاهی باشیم. از این رو مناسب مبحث را تنها به حین اجرا محدود نکنیم، چراکه مهم‌ترین عامل وقوع حوادث در کارگاه‌های ساختمانی اغلب مربوط به عدم آگاهی کارگران و فعالان در عرصه ساخت و ساز از وظایف عملکردی و ایمنی و بهداشت کار و محیط زیست می‌باشد، لذا در صورت آگاهی اولیه و تشریح وظایف همه افراد درگیر در کارگاه، شاهد کاهش چشمگیر حوادث ناشی از کار و بهبود و ارتقاء فعالیت‌های مربوطه در کارگاه و حتی افزایش بهره‌وری در حین انجام کار را شاهد خواهیم بود و این امر امکان‌پذیر نخواهد بود مگر با برگزاری دوره‌های کوتاه مدت و حتی چند ساعته و آموزش و یادآوری دوباره دستورالعمل‌ها به افراد شاغل در کارگاه ساختمانی.

۲-۵- مورد دیگری که در تدوین ویرایش پنجم مبحث دوازدهم مغفول مانده است، نقش و ایفای وظایف سایر ادارات و سازمان‌های ذینفع در تحقق و عملیاتی کردن این مبحث می‌باشد؛ چراکه در این مبحث، نظارت را به شهرداری‌ها و سایر مراجع صدور پروانه و کنترل ساختمان و سازمان نظام مهندسی ساختمان استان‌ها داده شده است و آن‌ها باید بر عملکرد مجری (پیمانکارکل) و ناظر نظارت نموده، و در صورت وجود تخلف مراتب را برای رسیدگی و صدور رای به شورای انتظامی نظام مهندسی ساختمان استان اعلام کنند.

این در حالی است که در صفحه ۵ بند ۱۲-۱-۳-۲۸ بخش کلیات در تعریف شاخص دارای صلاحیت ویرایش پنجم مبحث دوازدهم آمده است که: شخص حقیقی یا حقوقی که حسب مورد دارای مدارک زیر باشد:

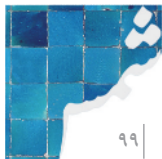
الف: پروانه اشتغال به کار مهندسی یا کاردانی یا تجربی در رشته مربوط از وزارت راه و شهرسازی.

ب: صلاحیت در امور ایمنی از وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی یا صلاحیت در امور بهداشت کار و محیط زیست از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

پ: پروانه مهارت فنی از وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در رشته ساختمان.

ت: گواهینامه رانندگی یا گواهی ویژه هدایت و کار با ماشین‌آلات ساختمانی از اداره راهنمایی و رانندگی.

همانطوری که قابل مشاهده است صلاحیت در امور ایمنی را وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و همچنین صلاحیت امور بهداشت کار و محیط زیست را وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تعریف نموده‌ایم، لذا وقتی برای یک موضوعی صلاحیت رسیدگی و تأیید آن را به وزارتخانه‌ای ملزم می‌کنیم، بهترین و صالح‌ترین مرجع برای رسیدگی و کنترل نیز باید خود آن مرجع باشد، از این رو وقتی

الف: چنانچه به عنوان مبحث دوازدهم که عبارت‌اند از: «ایمنی، بهداشت کار و محیط زیست در حین اجرا»، مباحث محیط زیست هم اندازه ایمنی و بهداشت کار تعریف نشده است و نسبت به بقیه موارد دیگر کمتر بحث گردیده است و وزنی کمتر از مباحث دیگر به

مبحث دوازدهم تحت عنوان ایمنی، بهداشت کار و محیط زیست در حین اجرا در ۱۱ فصل تنظیم گردیده است.

آن داده شده است.

ب: در خصوص محیط زیست بیشتر مطالب کلی است در حالیکه پروژه و ساختمان یک بحث کمی و اجرایی است و می‌بایست شاخص‌های اجرایی تعریف گردند تا از کلی‌گویی بر حذر گردد و قابل عملیاتی شدن باشد. به عنوان نمونه می‌توان به در صفحه ۲۸ بند ۱۲-۱-۸ آمده است که «در صورتی که میزان آلاینده‌های ناشی از عملیات ساختمانی در محل کار و شعاع مؤثر از حدود مجاز مواجهه شغلی بیشتر باشد، مجری (پیمانکار کل) موظف به انجام اقدامات لازم برای کاهش میزان آلاینده‌ها است». حال سؤال اینجاست که میزان آلاینده‌ها را چه کسی و با چه شاخص و ابزاری می‌خواهد مورد سنجش قرار دهد؟ این در حالی است که سنجش آلاینده‌ها یک کار تخصصی و علمی می‌باشد و چقدر در کارگاه‌های ساختمانی ما امکانات برای انجام این کار وجود دارد؟ لذا ضروری است که آلاینده‌ها به طور مشخص و با توجه به محیط کار در ساختمان‌ها تعریف گردند تا بتوانیم واقع‌بینانه با مسائل برخورد کنیم و به صورت عملی و علمی دستورالعمل‌های لازم را در خصوص آلاینده‌ها در کارگاه ساختمانی تعریف نماییم.

ج: در تعریف محیط زیست آمده است که محیط زیست شامل موجودات زنده - انسان، گیاهان و جانوران - و مواد غیر زنده - آب، خاک و هوا - و منابع طبیعی، عوامل طبیعی و انسان ساخت که بر همدیگرکنش متقابل دارند را شامل می‌گردد. این در حالی است که تعریف صورت گرفته در فضای کارگاهی کمتر مستندسازی گردیده است و موارد و اجزاء مورد بررسی تعریف نشده اند و دستورالعمل واضح و روشنی قابل مشاهده نیستند.

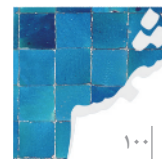
د: در تعریف صلاحیت محیط زیست در صفحه ۵ آن‌را در حوزه وزارت خانه بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تعریف کرده‌ایم، حال سؤال این است که واقعاً تعریفی که از محیط زیست داریم با

تعریفی که از کارگاه ساختمانی شده است، این وزارتخانه دارای صلاحیت رسیدگی به محیط زیست در کارگاه ساختمانی هست یا نه؟ و چنانچه این صلاحیت در حوزه آن وزارتخانه می‌باشد چرا وظایفی در مبحث برای آن تعریف نشده است؟ از این رو این مواردی است که می‌بایست با دید واقع‌بینانه و بر اساس الزامات جامعه و شرایط محیط کار نسبت به تدوین و تعریف محیط زیست انجام بدهیم نه اینکه نام محیط زیست ویتروینی برای جلوه نمودن مباحث و مقررات ملی ساختمان گردد که بگوییم در عصر توسعه پایدار ما هم از مبحث مهم و اصلی محیط زیست غفلت نکرده‌ایم.

۴-۵- نکته مهمی که در تدوین مبحث دوازدهم در ویرایش پنجم مغفول مانده است، موضوع مجاورین می‌باشد در صفحه ۸ در تعریف ملک مجاور، آمده است که املاک یا گذرهای اطراف ملک موضوع احداث بنا که دارای حد مشترک با آن ملک باشد. در خصوص

گذرها مطالبی بیان شده است ولی در خصوص املاک مجاور با توجه به مشکلات عدیده‌ای که در حین اجرای ساختمان، مالک با آن‌ها مواجه می‌باشد، اشاره نشده است. به طور مثال می‌توان به همکاری همسایه با مالک ساختمان در حال احداث اشاره نمود، افرادی که ساختمان احداث نموده‌اند اکثراً با این موضوع مواجه شده‌اند که مجاورین و همسایه‌ها اجازه نصب تمهیدات و تجهیزات لازم جهت رفع خطر و جلوگیری از آسیب‌های احتمالی آینده و مهم از همه اتمام نمای جبهه شمالی و شرقی و غربی می‌باشد که اکثر همسایه‌ها اجازه استفاده از فضای باز و یا زیربنای خود جهت تکمیل عملیات ساختمان را نمی‌دهند و این امر نه تنها باعث کندی و ناقص مانده ساختمان را خواهد گردید، بلکه در آینده احتمال بروز خطرات جانی را به همراه خواهد داشت و از لحاظ بصری و زیباشناختی شهری نیز مؤثر خواهد بود، از این رو در ویرایش پنجم، ضروری بود که از بعد حقوقی و اجرایی به مجاورین پرداخته می‌شد تا مشکل افراد ذینفع در امور ساخت‌وساز برطرف گردد، ولی با توجه به مباحث بیان شده ویرایش پنجم، باز هم شاهد کاستی‌های عمده در خصوص مجاورین می‌باشیم و چنانچه مشکلات ناشی از مجاورین از شهرداری‌ها اخذ می‌شد، این امر می‌توانست نقطه عطفی از لحاظ بهبود ایمنی و ارتقاء سلامت آن‌ها را به همراه داشته باشد.

برای مثال در صفحه ۴۸ و ۴۹ آمده است که «در صورتی که ضرورت عبور بار از روی املاک مجاور کارگاه توسط مرجع صدور پروانه و کنترل ساختمان تأیید شود، مجری (پیمانکار کل) باید پیش از اقدام، اذن مالک یا مالکان آن ملک یا املاک را به‌طور کتبی اخذ کند و تصویر برابر با اصل آن را به ناظر و مرجع صدور پروانه و کنترل ساختمان تحویل دهد. سپس تمهیدات ایمنی لازم و کافی را به عمل آورد».

شده، رویکردها و اقدامات ذیل جهت کنترل و نظارت بهینه برای عملیاتی نمودن مبحث موارد ذیل مد نظر قرار گیرند تا شاهد ایمنی بیشتر و سلامتی افراد ذینفع در کارگاه ساختمانی باشیم:

الف: دستورالعمل‌های اجرایی مبحث دوازدهم در بخش‌های

قسمت اعظم فعالیت‌های ایمنی، بهداشت کار و محیط زیست می‌بایست در قبل از اجرای عملیات عمرانی در کارگاه ساختمانی و تمهیدات لازم در پیرامون آن صورت گیرد.

مختلف ایمنی و بهداشت کار و محیط زیست به روشنی و قابل عملیاتی شدن تهیه و در اختیار کارگران، پیمانکار کل و پیمانکار جزء و ذینفع‌های پروژه قرار داده شود.

ب: در قالب فلوچارت، وظایف هر یک از بخش‌ها و ذینفع‌ها و افراد مشخص و معین گردند و در مکان‌های مشخص و تعیین شده نصب گردند.

ج: آموزش‌های لازم قبل از انجام عملیات عمرانی برای کلیه افراد دخیل در پروژه برگزار و نسبت به توجیه آن‌ها در راستای عمل به وظایف تعریف شده در مبحث دوازدهم اقدامات لازم صورت گیرد.

د: با ایجاد نظام پایش نسبت به نقاط قوت و ضعف مبحث و اخذ نقطه نظرات اساتید، محققین، پژوهشگران و مراکز و سازمان‌ها و شرکت‌های اجرایی کشور، جهت ارزیابی میزان موفقیت و تحقق پذیری مبحث دوازدهم از زمان ابلاغ ویرایش پنجم نسبت به اهداف تعیین شده در آن و تشکیل کارگروه ائتلاف‌های رشد جهت عملیاتی نمودن مبحث دوازدهم (نظام اجرا) در وزارتخانه (دفتر تدوین مقررات ملی ساختمان) و شواری مرکزی و سازمان نظام مهندسی استان‌ها (کمیسیون مربوطه) تشکیل گردد تا در آینده شاهد تحقق‌پذیری بیشتر مبحث دوازدهم و ایمنی افراد فعال در کارگاه ساختمانی و ارتقاء بهداشت کار و در نهایت بهبود کیفیت محیط زیست با محوریت انسان‌های خلاق باشیم.

کسانی که در حیطه ساخت‌وساز و کارگاه ساختمانی فعالیت داشته‌اند به این موضوع واقف هستند که مجاورین و همسایه‌ها گاهی اتفاق می‌افتد که به این راحتی اجازه استفاده از حریم ملک خود را نمی‌دهند، حال سؤال اینجاست که مجری چه کار باید انجام بدهد؟ و یا چه مدت منتظر اخذ رضایت‌نامه کتبی از مجاورین بماند؟ و یا اینکه برای جلب رضایت‌نامه مجاورین در صورت مخالف آن‌ها به کدام نهادی مراجعه نماید تا بتوان مشکل پیش آمده را حل نماید؟ لذا این‌ها و مسائل بسیاری در خصوص مجاورین و املاک پیرامونی وجود دارد که متأسفانه در ویرایش پنجم مبحث دوازدهم به این مسائل پرداخته نشده است و ما در آینده نیز شاهد بروز مشکلاتی در این خصوص خواهیم بود.

مثال دیگری که در این خصوص می‌توان اشاره نمود مربوط به صفحات ۱۵ و ۱۶ مبحث دوازدهم در ویرایش پنجم در خصوص احداث راهروی سرپوشیده موقت در راه عبور عمومی در تمام طول و عرض مجاور بنا می‌باشد. که بیان می‌دارد که چنانچه شرایط ذیل را داشته باشند، احداث راهروی سرپوشیده الزامی است:

الف: در صورتی که فاصله بنای در دست تخریب از معابر عمومی کمتر از ۴۰ درصد ارتفاع آن باشد.

ب: در صورتی که فاصله بنای در دست احداث یا تعمیر یا بازسازی از معابر عمومی کمتر از ۲۵ درصد ارتفاع آن باشد.

همانطوری که قابل مشاهده است تنها به معابر عمومی اشاره شده است، در حالیکه در تعریف ملک مجاور در صفحه ۸ مبحث دوازدهم، به املاک و یا گذرهایی که دارای حد مشترک با آن ملک دارند مدنظر می‌باشد، ولی در تعیین شاخص و ضوابط تنها راه عبوری مدنظر قرار گرفته و از مجاورین و نحوه برخورد با آن و کیفیت تأمین ایمنی فضاهاى مجاور مطالبی ارائه نشده است.

۶- جمع‌بندی

ویرایش پنجم مبحث دوازدهم مقررات ملی ساختمان در راستای نیل به اهداف ایمنی، بهداشت کار و توجه به محیط زیست پایدار در حین اجرای کار در راستای تأمین امنیت و سلامتی و آسایش کارگران و افراد ذینفع در کارگاه ساختمان و بهبود وضعیت فضاهاى کار و ارتقاء بهداشت محیطی آن‌ها تدوین گردیده است. که در این خصوص شاهد نقاط قوت و ضعف آن بوده و در گزارش به آن موارد اشاره گردید، لذا ضروری است برای دستیابی به اهداف تعیین

۷- مراجع

[۱] دفتر امور مقررات ملی ساختمان؛ ۱۴۰۳، مقررات ملی ساختمان ایران، مبحث دوازدهم: ایمنی، بهداشت کار و محیط زیست در حین انجام کار، ناشر مرکز تحقیقات، راه، مسکن و شهرسازی، ویرایش پنجم.

